

DARIUSZ BUDZYŃSKI CM

Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie
archiwum@misjonarze.pl

**WACŁAW UMIŃSKI CM,
*TOWARZYSTWO ŚW. WINCENTEGO A PAULO
NA ZIEMIACH POLSKICH W LATACH 1850-1959***

Wydawnictwo Avalon, Kraków 2024, ss. 608

W nurt działalności dobroczynnej wpisuje się działalność konferencji św. Wincentego a Paulo, której członkowie odwoływali się zarówno do miłosierdzia chrześcijańskiego, a zarazem wypracowali własne formy aktywności na polu udzielania pomocy najbardziej potrzebującym. Choć członkowie Towarzystwa św. Wincentego a Paulo byli osobami religijnymi i działali w różnych organizacjach, często o charakterze religijnym to jednak starali się, aby konferencje nie były uzależnione od duchownych. Podkreślając świecki charakter podtrzymywali jednak współpracę z hierarchią kościelną. Charakterystyczną cechą konferencji było też i to, że organizacja posiadająca świecki charakter za patrona przyjęła św. Wincentego a Paulo, który na ziemi francuskiej obok Ludwika de Marillac uchodził za najwybitniejszego działacza na polu miłosierdzia chrześcijańskiego w czasach nowożytnych. Członkowie Towarzystwa podkreślając świecki charakter organizacji podświadomie szerzyli kult patrona. Stąd też wiele osób łączyło aktywność konferencji z duchowymi synami i córkami św. Wincentego a Paulo.

Należy wyjaśnić, że członkowie Towarzystwa przyjmowali następującą terminologię. Termin konferencja oznaczał grupę działaczy na określonym terenie. Poszczególne konferencje tworzyły Towarzystwo św. Wincentego a Paulo. W literaturze zarówno polskiej jak i zagranicznej terminy konferencja i Towarzystwo były często używane zamienne.

Powstała w r. 1833 w Paryżu Konferencja św. Wincentego a Paulo powołana do życia do przez bł. Fryderyka Ozanama w następnych latach zapoczątkowała szybki rozwój kolejnych zarówno na terenie Francji jak i poza jej granicami. Na ziemi polskie idee Towarzystwa św. Wincentego a Paulo dotarły już w 1848 r. Wówczas to powstała

pierwsza konferencja na Śląsku. Wkrótce idee tej organizacji zostały przeszczepione do Wielkopolski (1850). Kolejne konferencje na ziemiach polskich ukonstytuowały się w Galicji (1858). Na terenie zaboru rosyjskiego pierwsza konferencja powstała w 1873 r. bez zgody władz zaborczych, a członkowie pracowali w ukryciu.

Pierwsze publikacje, dotyczące głównie Ozanama pojawiły się jeszcze w II połowie XIX wieku. Wśród autorów można wskazać m.in. Alfonsa Ozanama¹, Franciszka Lalliera,² Leonce'a Curniera³ i innych⁴, również w języku polskim⁵. Kolejne ukazały się przy z oka-

¹ A. Ozanam, *Vie de Frédéric Ozanam*, Paris 1879.

² F. Lallier, *Origines de la Société de Saint-Vincent-de-Paul, d'après les souvenirs de ses premiers membres*, Paris 1882.

³ L. Curnier, *la Jeunesse de Frédéric Ozanam*, Paris 1888.

⁴ E. Hardy, *Friedrich Ozanam, ein Leben im Dienste der Wahrheit und Liebe*, Mainz 1878; B. Faulquier, *Frédéric Ozanam, l'homme et l'oeuvre*, Paris 1893, U. Le-

zji setnej rocznicy urodzin Fryderyka Ozanama⁶. Przede wszystkim powstała praca zbiorowa pt. *Frédéric Ozanam, le livre du centenaire*⁷. Poza nią warto zauważyć publikacje m.in. następujących autorów: Ludwika Baunarda⁸, Cezara Orsenigo⁹, Calippe Charlesa¹⁰, Mariana Zdziechowskiego¹¹, Jana Sosnowskiego¹², Jana Szmigielskiego¹³, Aleksandra Woycickiego¹⁴.

Ważną okazją do pochylenia się nad Towarzystwem św. Wincentego a Paulo były obchody stulecia utworzenia pierwszej konferencji św. Wincentego a Paulo. Do ważniejszych opracowań dotyczących tej rocznicy z pewnością trzeba zaliczyć pracę Alberta Foucaulta¹⁵ oraz publikację

g e a y, *Étude biographique sur Ozanam*, Paris 1854; K. O' M e a r a, *Frédéric Ozanam, his life and works*, Edimbourg, 1867; M. de M o n t r o n d, *Frédéric Ozanam, étude historique et biographique*, Lille et Paris 1869.

⁵ Towarzystwo św. Wincentego a Paulo, Grodzisk 1863 [Przedruk z „Tygodnika Katolickiego”].

⁶ Na łamach czasopisma „Miłosierdzie Chrześcijańskie. Organ Konferencji św. Wincentego a Paulo i stowarzyszeń pokrewnych” ukazały się artykuły informujące o planowanych obchodach: *Setna rocznica urodzin Fryderyka Ozanama*, „Miłosierdzie Chrześcijańskie” 8 (1912) nr 4-5, s. 73-75; *Setna rocznica urodzin Fryderyka Ozanama. Okólnik Prezesa Towarzystwa św. Wincentego do Konferencji francuskich i zagranicznych*, „Miłosierdzie chrześcijańskie” 9 (1913) nr 12, s. 265-270 jak również relacje z uroczystości: *Obchód setnej rocznicy urodzin Ozanama w Paryżu*, „Miłosierdzie chrześcijańskie” 9 (1913) nr 13, s. 53-58; *Uroczystość stuletniej rocznicy Fryderyka Ozanama w Paryżu*, „Miłosierdzie chrześcijańskie” 9 (1913) nr. 13, s. 106-112; *Zebranie generalne w czasie uroczystości Ozanama w Paryżu*, „Miłosierdzie chrześcijańskie” 9 (1913) nr 14, s. 132-134.

⁷ Autorami tej publikacji byli G. G o y a u, L. de L a b o r i e, H. C h o c h i n, E. J o r d a n, E. D u t h o i t, A. B a u d r i l l a r t. Por. *Frédéric Ozanam, le livre du centenaire*, Paris 1913.

⁸ L. B a u n a r d, *Frederic Ozanam d'après sa correspondance*, Paris 1913.

⁹ C. O r s e n i g o, *Federico Ozanam*, Milan 1913.

¹⁰ C. C h a r l e s, *Ozanam*, Paris 1913.

¹¹ M. Z d z i e c h o w s k i, *Fryderyk Ozanam*, Kraków 1913.

¹² J. S o s n o w s k i, *Fryderyk Ozanam. Sylwetka*, „Miłosierdzie chrześcijańskie” 9 (1913) nr 13, s. 1-26. Tekst wydany jako osobna broszura. J. S o s n o w s k i, *Fryderyk Ozanam. Założyciel Konferencji św. Wincentego a Paulo (Krótki życiorys)*, Kraków 1913.

¹³ J. S z m i g i e l s k i, *Antoni Fryderyk Ozanam*, „Ateneum Kapłańskie” 5 (1913) t. 9, s. 465-469.

¹⁴ A. W o y c i c k i, *Fryderyk Ozanam jako działacz katolicki. W stuletnią rocznicę urodzin 1813-1913*, Petersburg 1914.

¹⁵ A. F o u l c a u l t, *La Société de Saint-Vincent de Paul. Histoire de cent ant*, Paris 1933.

pt. *Livre du centenaire*, która została wydana w dwóch tomach¹⁶. Oprócz nich ukazały się opracowania Henryka Auera¹⁷, Rudolfa Bettaziego¹⁸, Antoniego Cojazziego¹⁹, Eugeniusza Galopina²⁰, Franciszka Piantelliego²¹, Mariana Bartynowskiego²², Józefa Gaworzewskiego²³, Kazimierza Kowalskiego²⁴, Nikodema Cieszyńskiego²⁵ oraz okolicznościowy numer czasopisma „La Vie Spirituelle Ascétique et Mystique”²⁶.

Okazją do propagowania idei konferencji była również setna rocznica śmierci Ozanama²⁷. Aby przybliżyć jego działalność na polu miłosierdzia chrześcijańskiego jak i na forum naukowym w r. 1974 poświęcono mu okolicznościowy numer czasopisma „Cahiers Ozanam”²⁸. Niewątpliwie jednak beatyfikacja Fryderyka Ozanama w roku 1997

¹⁶ *Livre du centenaire. t. 1, L'œuvre d'Ozanam à travers le monde, 1833-1933*, Paris 1933; *Livre du centenaire. t. 2, Les commémorations*, Paris 1934.

¹⁷ H. A u e r, *Friedrich Ozanam, der Gründer des Vinzensverein. Ein Leben der Liebe, Caritasverlage, Fribourg-en-Brisgau* 1933.

¹⁸ R. B e t t a z z i, *Federico Ozanam, fondatore e confratello della Società di San Vincenzo de' Paoli*, Côme 1933

¹⁹ A. C o j a z z i, *Ozanam e le Conferenze di S. Vincenzo, 1833-maggio-1933*, Turin 1933.

²⁰ E. G a l o p i n, *Essai de bibliographie chronologique sur Antoine-Frédéric Ozanam (1813-1853)*, Paris 1933,

²¹ F. P i a n t e l l i, *Un Santo in frak, Federico Ozanam*, Turin [1933].

²² [M. B a r t y n o w s k i], *Towarzystwo św. Wincentego a Paulo. Jego założenie, rozwój i działalność*, wyd. 3, Kraków 1933.

²³ J. G a w o r z e w s k i, *Pierwsze konferencja. Początki Męskiego Towarzystwa św. Wincentego a Paulo*, Poznań 1933.

²⁴ K. K o w a l s k i, *Fryderyk Ozanam wzorem pracownika na niwie miłosierdzia chrześcijańskiego*, „Szkoła Chrystusowa” R. 5: 1934 t. 8 s. 63-75, 104-110, 163-169. Wydana również w formie oddzielnej broszury: K. K o w a l s k i, *Fryderyk Ozanam wzorem pracownika na niwie miłosierdzia chrześcijańskiego*, Lwów 1934.

²⁵ N. C i e s z y Ń s k i, *Konferencje św. Wincentego a Paulo*, Łomża 1934.

²⁶ Na jego łamach ukazały się artykuły pod wspólnym tytułem *Frederic Ozanam et les Conférences de St.-Vincent-de-Paul*. Autorami jej byli: J. C a l v e t, Ch. M a u r e r, M. B r i l l a n t, J. M o r i e n v a l, L. F l i c h e, A. F o u c a u l t, D. d e F r e s q u e u t, M. B o u t t i e r. Por. „La Vie Spirituelle Ascétique et Mystique” 164 (1933) t. 35, s. 115-304. Wydane również w formie osobnej broszury.

²⁷ *Centenaire de la mort de Frédéric Ozanam*, Paris 1953, L. C é l i e r, *Frédéric Ozanam, 1813-1853*, Paris 1956; A. R. C a r r a n z a, *Ozanam et ses contemporains*, Buenos-Aires 1951; L.-Y. C a m u s, *Pionnier de son époque, précurseur de la nôtre, Frédéric Ozanam, 1813-1853*, Paris 1953; K. M o r a w s k i, *Fryderyk Ozanam*, Warszawa 1955.

²⁸ *Frédéric Ozanam*, „Cahiers Ozanam”, nr 37-39, janvier-juin 1974, numéro spécial, s. 1-208.

spowodowała jeszcze większy wzrost zainteresowania postacią założyciela konferencji św. Wincentego a Paulo, jak i samym Towarzystwem²⁹. Pośród współczesnych autorów warto wspomnieć dwie monografie pióra Gerarda Chlovy³⁰ oraz Mirelle Beaup³¹, Filipa Charpentier de Beauvillé³² i innych³³. Wśród autorów zajmujących się historią Towarzystwa we Francji trzeba wyróżnić obszerną monografię Mateusza Brejon de Lavergnée³⁴ i Karola Merciera³⁵. Dziejami Towarzystwa w innych państwach zajmowali m.in. następujący autorzy: M. A. Pamplona Côte-Real³⁶, M. Ceste³⁷, R. Lemoine³⁸, J. de Mayer³⁹ oraz J. Pióter⁴⁰.

²⁹ B. Cattaneo, *Frédéric Ozanam le bienheureux*, Paris 1997; *Błogosławiony Fryderyk Ozanam*, oprac. J. Jachimczak, Kraków 1997; C. Guasco, *Federico Ozanam un laico tra carità e cultura*, Roma 1997; M. des Rivières, *Ozanam. Un savant chez les pauvres*, Paris 1997; *Frédéric Ozanam et la civilisation de l'amour*, Paris 1997; M. T. C. Antequera, *Federico Ozanam un seglar comprometido*, Madrid 1997; *Mémorial de la béatification de Frédéric Ozanam*, red. A. de Tarrazi, Paris 1997; *Ozanam. Un saint laïc pour notre temps*, red. Pierre Pierrard, Amin A. de Tarrazi, Strasbourg 1997; P. Pierrard, *Frédéric Ozanam*, Paris 1997; Vincent Marcel, Antoine- *Frédéric Ozanam*, Paris 1997; T. Sinka, *Bl. Fryderyk Ozanam 1813-1853*, Kraków 1998; Federico Ozanam e il suo tempo, a cura di C. Franceschini, Bologna 1999; L. Mezzadrii, F. Onnis, *Federico Ozanam. Se non ho la carità, non sono niente*, Milano 2000.

³⁰ Cholvy Gérard, *Frédéric Ozanam. L'engagement d'un intellectuel catholique au XIXe siècle*, Paris 2003; Tenž e, *Frédéric Ozanam. Biographie. Le christianisme a besoin de passeur*, Perpignan 2012.

³¹ M. Beaup, *Frédéric Ozanam La Sainteté d'un laïc*, Paris 2003.

³² P. Charpentier de Beauvillé, *Frédéric Ozanam. 1813-1853. Histoire d'une vocation*, Paris 2013.

³³ R. de Dinechin, M. Charles, L. Dubrulle, *Frédéric Ozanam, l'homme d'une promesse*, Paris 2010; D. Bernardo, *Il beato Federico Ozanam e le Conferenze di San Vincenzo – I poveri li avete sempre con voi*, Torino 2011; B. Dardellet, *Pages de feu, lettres d'amour. Dans les pas de Frédéric Ozanam "le contemporain"*, Paris 2013.

³⁴ M. Brejon de Lavergnée, *La Société de Saint-Vincent-de-Paul au XIXe siècle (1833-1871). Un fleuron du catholicisme social*, Paris 2008.

³⁵ Ch. Mercier, *La Société de Saint-Vincent-de-Paul. Une mémoire des origines en mouvement 1833-1914*, Paris 2006.

³⁶ M. A. Pamplona Côte-Real, *A Sociedade de S. Vicente de Paulo até o seu centenário em Portugal 1833-1959*, Lisbon 2000.

³⁷ M. Ceste, *Testimoni della carità. Le Conferenze di san Vincenzo a Torino. 150 anni di storia. Volume I – l'ottocento*, Torino 2003.

³⁸ R. Lemoine, *La Société de Saint-Vincent de Paul à Québec, Nourrir son âme et visiter les pauvres 1846-2011*, Québec 2011.

Jak wynika z powyższego polska bibliografia Towarzystwa jest nader skromna. Poza wspomnianymi powyżej autorami, którzy głównie zajmowali się założycielem konferencji⁴¹ istnieje kilka opracowań o charakterze leksykalnym⁴². Możemy znaleźć także artykuły w czasopismach⁴³, rozdziały w monografiach⁴⁴ dotyczących działalności dobroczynnej i społecznej oraz okolicznościowe publikacje⁴⁵.

³⁹ *De Vincentianen in België/Les Vincentiens en Belgique 1842-1992*, red. J. de Mayer, P. Wynants, Leuven 1992.

⁴⁰ *175th Anniversary Book – A Medallion in the Mosaic of Vincentian Works. The Society of St. Vincent de Paul in the United States 1845-2020*, ed. J. Pióter, Maryland Heights [2021].

⁴¹ Chodzi o następujące osoby: Mariana Zdziechowskiego, Jana Sosnowskiego, Jana Szmigielskiego, Aleksandra Woycieckiego, Kazimierza Kowalskiego.

⁴² X., *Wincentego a Paulo Towarzystwo*, Podręczna Encyklopedia Kościelna, red. Z. Chęlmicki, t. 41-42, Poznań-Warszawa 1914, s. 319-320; M. B[artynowski], *Wincentego a Paulo Towarzystwo*, Encyklopedia kościelna... Nowodworskiego, t. 31, Płock 1911, s. 419-430; S. Fel, K. Kuźmiałka, *Konferencje św. Wincentego a Paulo*, Encyklopedia Katolicka t. 9, red. B. Migut, Lublin 2002, k. 573-575.

⁴³ K. Słomiński, *Stosunek „Konferencji św. Wincentego” założonych przez Oznamię do „Męskich Bractw Miłosierdzia” założonych przez św. Wincentego*, „Miłosierdzie chrześcijańskie” 9 (1913) nr. 13, s. 29-49; M. Morawski, *Konferencje św. Wincentego a Paulo, ich pochodzenie, organizacja i znaczenie dla duszpasterstwa*, „Ateneum Kapłańskie” 15 (1929) t. 24, s. 302-307; J. Gaworzeński, *Pierwsza konferencja. Początki Męskiego Towarzystwa św. Wincentego a Paulo*, „Ruch Charytatywny. Czasopismo poświęcone dobroczynności katolickiej wychodzi co miesiąc nakładem Związku Towarzystw Dobroczynności „Caritas” w Poznaniu” 12 (1933) nr 4, s. 108-115; 12 (1933) nr 5, s. 139-141, 12 (1933) nr 6, s. 170-173; J. Mąkolska, *Organizacja pracy wincentyńskiej. Konferencje Męskie a Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia*, „Ruch Charytatywny” 12 (1933) nr 5, s. 142-144; J. Rzymelka, *Jubileusz Wielkiego Jaltmżnictwa Chrystusowego*, „Roczniki Obydwóch Zgromadzeń św. Wincentego a Paulo” 37 (1934), s. 57-60; W. Umiański, *Działalność dobroczynna ziemian na przykładzie Towarzystwa św. Wincentego a Paulo na terenie Wielkopolski w drugiej połowie XIX wieku*, „Nasza Przyszłość” 125 (2016), s. 201-217.

⁴⁴ [M. Bartynowski], *Towarzystwo św. Wincentego a Paulo*, [w:] *Księga Pamiątkowa trzechsetlecia Zgromadzenia Księża Misjonarzy (1625-1925)*, Kraków 1925, s. 277-296; B. Panek, *Krakowskie organizacje charytatywne w latach 1918-1939*, Kraków 1986, s. 25, 39-40, 43; J. Myszor, *Konferencje św. Wincentego a Paulo – charytatywne stowarzyszenie katolików świeckich w Polsce, powstanie, rozwój i likwidacja (1850-1950)*, [w:] *Caritas – zawód czy powołanie? Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Caritas Polska i Studium Caritas Wydziału Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych Akademii Katolickiej w Warszawie w dniach 8-9 października 1996*, red. H. Skowroński, J. Korał, Warszawa 1996, s. 59-75; P. Kurlenda, *Konferencja Panów św. Wincentego a Paulo w parafii św. Jakuba*, [w:] tenże, *Działalność społeczno-polityczna Kościoła katolickiego w Toruniu i Pod-*

Ramy czasowe prezentowanej pracy określone są z jednej strony przez datę powstania pierwszej konferencji w Poznaniu w 1850 roku, natomiast z drugiej przez ostateczną likwidację przez władze komunistyczne, która miała miejsce w 1959 roku⁴⁶.

Przeprowadzano kwerendę źródłową w ponad 15 archiwach i bibliotekach kościelnych (diecezjalnych, parafialnych i zakonnych) oraz państwowych. Najbardziej owocne były poszukiwania w następujących archiwach: Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, Archiwum Kurii Metropolitarnej w Krakowie, Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu, Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie, Archiwum Narodowym w Krakowie, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Oddział w Krakowie.

Przeprowadzono również kwerendę w Paryżu w siedzibie Rady Generalnej Towarzystwa św. Wincentego a Paulo oraz w dwóch instytucjach w Wilnie. Poszukiwania w Grodnie i we Lwowie okazały się niestety bezowocne.

Mimo upływu czasu starano się dotrzeć do ostatnich członków Towarzystwa. Jednak nie uzyskano tą drogą informacji dotyczących działania Towarzystwa. Relacje ograniczały się jedynie do przekazywania informacji dotyczącej działalności dobroczynnej po roku 1960, kiedy konferencje już nie istniały.

górzu (1920-1939), Toruń 1997, s. 82-84; P. Kurlenda, *Towarzystwo św. Wincentego a Paulo*, [w:] T. Tenże, *Działalność dobroczynna Kościoła katolickiego w Wielkopolsce i na Pomorzu w latach 1919-1939*, Toruń 2001, s. 21-37; K. Krzysztofek, *Towarzystwo św. Wincentego a Paulo w Krakowie*, [w:] K. Krzysztofek, *Stowarzyszenia katolickie w Krakowie w latach 1918-1939. Studium historyczno-prawne*, Kraków 2014, s. 196-207;

⁴⁵ J. Rzymelińska, *Zakładanie konferencji św. Wincentego po wsiach i miasteczkach*, Kraków [1930]; *Co należy wiedzieć o Towarzystwie św. Wincentego a Paulo*, [Poznań 1938]; L. Wilczyński, *Materiały źródłowe do historii Konferencji św. Wincentego a Paulo w Ostrowie Wielkopolskim na podstawie zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu*, [w:] *Księga Pamiątkowa 150-lecia działalności Konferencji Stowarzyszenia św. Wincentego a Paulo w Ostrowie Wielkopolskim*, Kraków 2005, s. 21-34; S. Kęszka, *Konferencja św. Wincentego a Paulo w Ostrowie Wielkopolskim w latach 1855-1939*, [w:] *Księga Pamiątkowa 150-lecia...*, dz. cyt., s. 37-51; *150 lat konferencji Stowarzyszenia św. Wincentego a Paulo przy Konkatedrze w Ostrowie Wielkopolskim*, Ostrów Wielkopolski 2005; *Wybór źródeł do historii Towarzystwa św. Wincentego a Paulo na ziemiach polskich*, red. W. Umiński, Kraków 2014.

⁴⁶ Formalna decyzja o likwidacji została wydana przez władze komunistyczne w r. 1956, jednak konferencje krakowskie działały praktycznie do roku 1959.

Należy zaznaczyć, że zachowane materiały archiwalne nie odzwierciedlają w pełni działalności konferencji. Widoczny jest brak dokumentacji kancelaryjnej, okresowych sprawozdań, spisu członków, dokumentacji finansowej i darczyńców, korespondencji, którą konferencje prowadziły z instytucjami państwowymi i osobami prywatnymi. Zachowane są jedynie szczątkowe informacje. Dużą pomocą przy odtwarzaniu stanu Towarzystwa w Polsce okazały się drukowane sprawozdania.

Innym rodzajem źródeł są artykuły i sprawozdania zamieszczane na łamach czasopism. Na szczególną uwagę zasługują następujące periodyki: „Roczniki Towarzystwa św. Wincentego a Paulo”, „Miłosierdzie Chrześcijańskie”, „Przewodnik Miłosierdzia”, „Ruch Charytatywny”.

Praca składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy prezentuje różne formy miłosierdzia zainicjowane przez św. Wincentego a Paulo. Ukazano w nim historię i działalność licznych bractw miłosierdzia. Następnie przybliżono początki i formy działalności Zgromadzenia Misji – męskiej wspólnoty zakonnej powołanej dla głoszenia misji ludowych wśród najbardziej potrzebujących oraz zadbania o formację duchowieństwa. Na końcu przedstawiono początkowe dzieje Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia – żeńskiej wspólnoty zakonnej założonej dla niesienia pomocy chorym, zarówno w szpitalach, jak i domach prywatnych. Charakterystykę wspomnianych instytucji zawężono do określonych ram czasowych pomiędzy rokiem 1617-1660. Pierwsza data to czas powstania pierwszego bractwa miłosierdzia, druga to śmierć św. Wincentego a Paulo.

W rozdziale drugim na początku przybliżono sylwetkę bł. Fryderyka Ozanama, jednego ze współzałożycieli Towarzystwa. Następnie przedstawiono ścisły związek zachodzący pomiędzy Konferencją Historyczną a późniejszą Konferencją Miłosierdzia przemianowaną z czasem na Konferencję św. Wincentego a Paulo. Na końcu zaprezentowano w dużym skrócie rozwój konferencji w świecie na przestrzeni pierwszych stu lat.

Zadaniem rozdziału trzeciego było zaprezentowanie aktów prawne, które były podstawą działalności Towarzystwa św. Wincentego a Paulo. Należały do nich: ustawy, regulaminy oraz statuty. W dalszej części przywołując poszczególne artykuły ze wspomnianych aktów prawnych przybliżono funkcjonowanie struktur organizacyjnych takich jak: konferencja, rady miejscowe, rady centralne, rady wyższe oraz rada generalna. Na końcu przedstawiono postawy materialne omawianej organizacji.

W kolejnym rozdziale przeanalizowano etapy rozwoju konferencji św. Wincentego a Paulo na ziemiach polskich. W pierwszej części opisano początki Towarzystwa w Wielkopolsce, w Galicji i w Królestwie Polskim, zwracając uwagę na szybki rozwój na terenie zaboru pruskiego (później znacznie ograniczony w wyniku Kulturkampfu). Następnie przedstawiono sytuację konferencji w okresie międzywojennym. W tym czasie nastąpił znaczący wzrost ilościowy zarówno członków jak i samych konferencji. Na końcu scharakteryzowano uwarunkowania działania Towarzystwa w okresie po II wojnie światowej.

Piąty rozdział dedykowano członkom Towarzystwa św. Wincentego a Paulo. W części pierwszej zostały ukazane zasady przynależności, czyli przyjęcie i ustanie członkostwa. Wskazano, że poszczególne konferencje tworzyli członkowie czynni, korespondenci, honorowi, dobrodzieje oraz aspiranci. Następnie zaprezentowano obowiązki i prawa wymienionych powyżej członków. W ostatniej części przybliżono sylwetki znaczących członków działających na ziemiach polskich.

Celem szóstego rozdziału była prezentacja działalności polskich konferencji w latach 1850-1959. Na początku scharakteryzowano ich zaangażowanie na polu charytatywnym. Następnie przedstawiono formy pracy oświatowo-kulturalnej, takie jak zakładanie czytelni czy kolportaż pracy katolickiej. Na końcu opisano jak członkowie konferencji kształtowali postawy religijne swoich podopiecznych.

(fragment ze wstępu do publikacji)

DARIUSZ BUDZYŃSKI CM – misjonarz, absolwent studiów licencjackich na kierunku Archiwistyka, Zarządzanie Dokumentacją i Infobrokerstwo, sekretarz Redakcji czasopisma „Nasza Przeszłość”, dyrektor Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księży Misjonarzy (od 2025).